

NATURA 2000-GEBIED: 060 STELKAMPSVELD
VERSLAG VELDBEZOEK D.D. 17 JUNI 2020

Aanwezig namens Provincie:

Aanwezig namens Terreinbeheerder:

Overige aanwezigen:

Datum bezoek:

17 juni 2020

Doel

Het jaarlijkse veldbezoek heeft als doel om de vinger aan de pols te houden m.b.t. zichtbare ontwikkelingen van onder meer de stikstofgevoelige habitattypen in het Natura 2000-gebied. Centraal staat daarbij de vraag of er ontwikkelingen zijn die afwijken van datgene waar in de in het beheerplan opgenomen gebiedsanalyse vanuit is gegaan. Als voorbereiding op het veldbezoek is de beheerder gevraagd naar eerder waargenomen signalen uit het veld. Daarnaast zijn het beheerplan en de daarin opgenomen gebiedsanalyse en het verslag met aandachtspunten van vorig jaar doorgenomen.

Bevindingen

Status uitvoering maatregelen

Er is een start gemaakt met de uitvoering van de maatregelen. Dit geldt met name voor het verwijderen van bos als onderdeel van maatregel M4: Omvormen bos (volledig of deels) naar schraalland en heide en M6: Verwijderen bosopslag. Vanaf eind juli 2020 zal nog ca. 16 ha bos worden verwijderd. In november 2020 wordt gestart met grondwerkzaamheden ten behoeve van maatregel M3 en M4: Omvormen agrarisch/bos/overige natuur naar schraalland en heide en maatregel M5: Omvormen naar extensieve graanakker. Dit loopt door tot in 2021. In deze periode wordt ook gewerkt aan maatregel M1a: Hydrologisch herstel door aanpassing ontwateringssysteem cf. GGOR-scenario 3 en maatregel M1b: Maatregelen a.g.v. hydrologisch herstel: voorkomen, beperken, compenseren van natschade (landbouwfuncties, bebouwing). De laatste stap van maatregel M1a betreft het daadwerkelijk opzetten van de grondwaterstand. Dit is voorzien voor eind 2021. De besluitvorming bij het waterschap over het projectplan Waterwet die hiervoor nodig is, is bijna gereed.

Stand van zaken uitvoering monitoring ten behoeve van Natura2000, en procesmonitoring

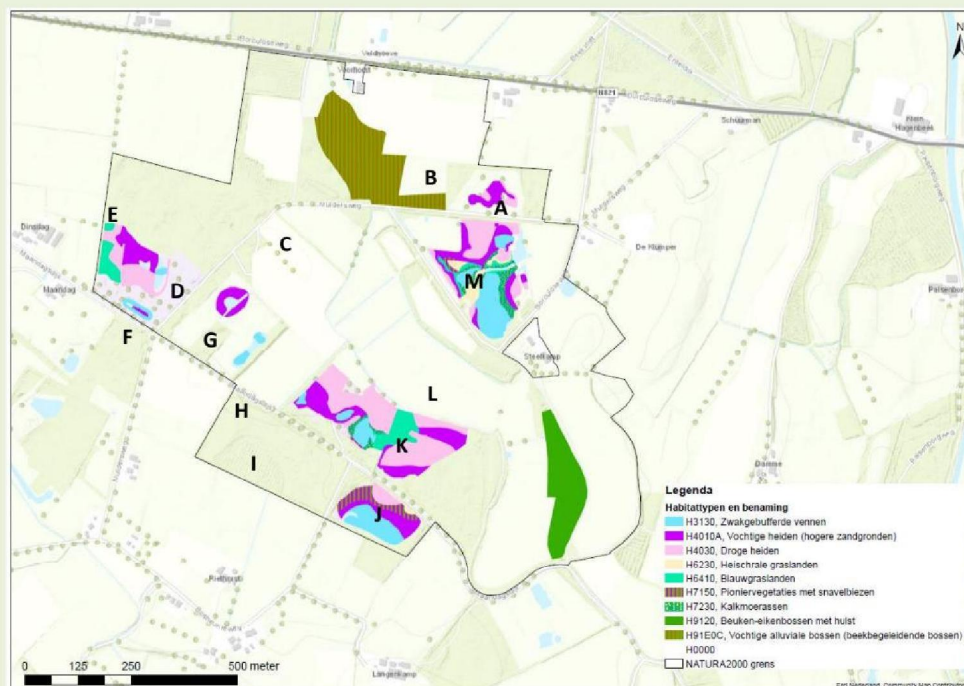
In 2019 is een vegetatiekartering uitgevoerd. In 2020 wordt deze aangevuld met enkele percelen. De resultaten worden eind 2020 gepresenteerd in een rapport en databestand voor het hele N2000-gebied Stelkampsveld. Vervolgens wordt in 2021 op basis van dit rapport de habitattypenkaart aangepast.

Daarnaast is in 2019 de procesmonitoring gestart. Planten worden opgenomen langs vier kruistransecten. Grondwaterstanden worden gemonitord aan de hand van peilbuizen, opgenomen door Vitens. Grondwaterkwaliteit wordt gemonitord op basis van watermonsters uit de peilbuizen, geanalyseerd door B-WARE. Bodemkwaliteit wordt gemonitord aan de hand van bodemonsters, geanalyseerd door B-WARE. De resultaten van de eerste ronde procesmonitoring uit 2019 dienen als nulmeting.

Bevindingen in het veld

Alle habitattypen zijn bezocht, met uitzondering van het Beuken- eikenbos met hulst (H9120). Habitatype Vochtig alluviaal bos (H91E0C) is alleen op afstand bekeken en kort besproken. Er hebben zich afgelopen jaar geen nieuwe ontwikkelingen voorgedaan in deze bossen. Op onderstaande kaart zijn de bezochte locaties aangegeven met letters. De habitattypen Zwak gebufferde vennen (H3130), Vochtige heiden (H4010A), Droge heiden (H4030), Heischrale

graslanden (H6230), Blauwgraslanden (H6410), Pioniersvegetaties met snavelbiezen (H7150) en Kalkmoerassen (H7230) komen voor in een gradiënt waarbij, net als in voorgaande jaren, het geheel is bekeken en niet elk habitattype afzonderlijk.

Op **locatie A** is bos verwijderd ten behoeve van uitbreiding van heide en schraalland (maatregel M4). Het centrale deel was al gekapt in 2014, de randen in winter 2019-2020. Door protesten is hierbij enige vertraging opgelopen. Bij het omvormen van bos naar korte vegetaties wordt een open heideontginningslandschap nagestreefd, met enkele solitaire bomen in de hei en eikenwallen langs de hoofdassen (paden). Cultuurhistorische waarden, roofvogelhorsten of bijzondere bossoorten geven soms aanleiding om meer bomen te sparen. De kapwerkzaamheden zullen dit jaar afgemaakt worden, stobben zullen worden gefreesd en strooisel verwijderd. Tenslotte zal grondwerk verricht worden om het oorspronkelijke reliëf te herstellen, waaronder een venachtige laagte.

Locatie B is een grasland in eigendom van Natuurmonumenten. Hier is uitbreiding van het aangrenzende Vochtige alluviale bos (H91E0C) voorzien.

Locatie C betreft een graanakker op een oude es. De oorspronkelijke akker was breder en ovaler van vorm. Deze wordt hersteld tot botanisch waardevolle natuurakker (maatregel M5). De nu aanwezige houtwal aan de noordoostkant van de akker is grotendeel gerooid en wordt opnieuw ontwikkeld langs de nieuwe esrand. Twee delen van de huidige houtwal zijn gespaard, omdat die overlappen met de nieuw te ontwikkelen houtwal.

Op **locatie D** is een Douglas-perceel gekapt ten behoeve van uitbreiding van heide en schraalland (maatregel M4). Ook hier volgt nog een tweede kapfase (vooral grove den), waarna stobben worden gefreesd, strooisel verwijderd en grondwerk uitgevoerd. Enkele oude grove den en loofbomen blijven staan, alsook een deel naaldhout met een haviksnest. Het eindbeeld wordt echter opener dan bij locatie A.

Op **locatie E** is een inham gekapt in de bosrand, die hier voornamelijk uit ratelpopulier en zwarte els bestaat. Hier zal een groter deel bos worden gespaard dan in de originele plannen was voorzien, vanwege de ontdekking van een populatie grote keverorchis in het loofbos. Het achter- en omliggende naaldbos zal conform originele plannen worden omgevormd naar lage

vegetatie. Het ten zuiden van locatie E gelegen blauwgrasland (H6410) is erg droog en bevat veel grote wederik (verdrogings-/verruigingsindicator).

Locatie F is een sparrenbosje dat deels al is gekapt (maatregel M4). De rest volgt later dit jaar. Een groot koepelnest van bosmieren blijft gespaard. De laanbeplanting en het struweel langs het pad ook (uitgezonderd Amerikaanse vogelkers). Het betreft een ingreep buiten het Natura 2000-gebied die nodig is om de natuurwaarden binnen het Natura 2000-gebied duurzaam te kunnen herstellen.

De bosjes bij **locaties G en H** worden eveneens dit najaar gekapt (maatregel M4), met behoud van de beboste grenswal langs de Maandagsdijk. Daar wordt alleen naalddhout en Amerikaanse vogelkers verwijderd. Bij locatie H blijven jeneverbessen gespaard. Van het open perceel rondom locatie G wordt de toplaag verwijderd (inclusief de stobbenwal ten oosten van de twee poelen) en wordt het oude reliëf hersteld.

Het rabattenbos 'Halve Maan' bij **locatie I** is gekapt (maatregel M4). Het rabattenbos is destijds aangelegd in een natte laagte die hersteld wordt (de laagte loopt door in zuidelijk gelegen landbouwperceel). Een deel van de aanwezige koningsvarens is verplaatst naar een ander vochtig bosperceel dat behouden blijft vanwege andere hoge natuurwaarden (o.a. veel kleine valeriaan). De overige koningsvarens worden gespaard of eveneens verplaatst bij de uitvoering van het grondwerk.

Locatie J bevat een gradiënt met (van hoog naar laag) de habitattypen Droge heide (H4030), Heischraal grasland (H6230), Vochtige heide (H4010A), Pioniersvegetatie met snavelbiezen (H7150) en Zwak gebufferd ven (H3130). De laatste drie habitattypen staan momenteel veel te droog. De situatie lijkt nu (half juni) veel op de situatie die normaal is voor augustus-september. Er is geen water boven maaiveld meer aanwezig, waardoor er feitelijk geen sprake meer is van een ven. Grote wederik (verdrogings-/verruigingsindicator) is talrijk. Gelukkig resteert er nog wel een groeiplaats van oeverkruid. Al met al is de situatie zorgwekkend. De maatregelen voor hydrologisch herstel die gepland staan voor 2021 hebben als doel om verdroging op te lossen of te verkleinen, maar het is onduidelijk of de kenmerkende soorten het tot die tijd volhouden.

Het stukje Heischraal grasland (H6230) ziet er goed uit. We zien onder andere gevlekte orchis, grote ratelaar en klokjesgentiaan. Laatst genoemde bloeit al, wat érg vroeg is. Er lijkt een plant (wilde gage?) uitgestoken te zijn.

Op **locatie K** komen meerdere kwalificerende habitattypen in mozaïek met elkaar voor: Droge heide (H4030), Heischraal grasland (H6230), Vochtige heide (H4010A), Blauwgrasland (H6410), Kalkmoeras (H7230), Zwak gebufferd ven (H3130) en een klein stukje Pioniersvegetatie met snavelbiezen (H7150). De droogte is ook hier zichtbaar, maar de vegetatie oogt robuuster. We zien veel kenmerkende soorten, zoals gevlekte orchis, welriekende nachtorchis, moeraswespenorchis, blonde zegge en heidekartelblad. Een tiental putjes in de grond toont ook hier aan dat orchideeën uitgestoken zijn; een aandachtspunt voor de handhaving.

Locatie L betreft een voormalig landbouwperceel dat reeds als schraalland is ingericht door de voedselrijke toplaag te verwijderen (maatregel M3: Omvormen voormalige landbouwgronden). In 2019 stond er veel jonge wilgenopslag in dit terrein. Een extra maaibeurt heeft geholpen die opslag terug te dringen, het resultaat ziet er nu goed uit. Een maatregel die nog volgt is het opbrengen van kruidenrijk maaisel van een geschikt donorperceel.

Locatie M betreft het oude reservaat Stelkampsveld. Hier zijn de volgende habitattypen aanwezig in geleidelijke gradiënten en mozaïeken: Droge heide (H4030), Heischraal grasland (H6230), Blauwgrasland (H6410), Kalkmoeras (H7230), Pioniersvegetatie met snavelbiezen (H7150), Vochtige heide (H4010A), Zwak gebufferd ven (H3130). In hoofdlijn wijkt het beeld niet af van voorgaande jaren, maar effecten van de droogte zijn nog duidelijker zichtbaar. De

zwak gebufferde vennen staan droog en vocht- en basenminnende soorten lijken zich naar lager op de hoogtegradiënt terug te trekken. De vegetatiegradiënten worden hierdoor 'in elkaar gedrukt', wat bijvoorbeeld zichtbaar is aan de smaller wordende strook met Spaanse ruiter. Valkruid en vetblad zijn nog aanwezig op de bekende groeiplaatsen, zowel binnen als buiten de kooitjes die deze soorten tegen vraat beschermen.

De recreatiedruk is een knelpunt in dit deel van het terrein. Er loopt al jaren een spontaan ontstaan wandelpad langs de meest kwetsbare delen van de vegetatie, maar dit pad is de laatste jaren breder geworden. Wandelaars worden hier gedoogd, mede omdat er geen verbodsbord aan het begin van het pad staat. Er lopen ook regelmatig honden los door het terrein. Om recreatie beter te zoneren zal de parkeerplaats bij het oude reservaat worden opgeheven en worden vervangen door een parkeerplaats bij Lebbinkbrug, aan de andere kant van het Stelkampsveld. Daarnaast ligt er een plan voor een nieuwe wandelroute met vlonderpad aan de rand van het oude reservaat. Vanaf dit pad kunnen wandelaars het reservaat straks beleven zonder kwetsbare vegetaties te betreden. Wanneer deze alternatieve ontsluiting er eenmaal is kan het 'gedoogpad' worden opgeven en zal er een tijd intensiever gehandhaafd worden. De ingang van het pad kan wellicht het beste fysiek worden afgesloten door de aan weerszijden aanwezige houtwal door te trekken. Staatsbosbeheer overweegt om voor het zover is alvast een bord 'geen toegang' te plaatsen, of recreanten anderszins te informeren over de verandering in toegankelijkheid.

Conclusies 2020

1. Er zijn geen grote afwijkingen geconstateerd. De ontwikkeling van de stikstofgevoelige habitattypen in het gebied is in hoofdlijn conform de verwachting zoals beschreven in de gebiedsanalyse in het beheerplan. Het enige extra punt van zorg is de herhaaldelijk opgetreden droogte, waardoor vocht- en basenminnende habitattypen (vooral Zwak gebufferd ven (H3130), Kalkmoeras (H7230), Blauwgrasland (H6410) en Heischraal grasland (H6230)) het zwaar lijken te hebben. De maatregelen voor hydrologisch herstel (M1a) die gepland staan voor 2020-2021 hebben als doel om verdroging op te lossen of te verkleinen. Het is cruciaal dat deze maatregelen al op korte termijn worden uitgevoerd (zoals gepland), omdat anders het risico toeneemt dat kenmerkende plantensoorten verdwijnen.
2. Er is een start gemaakt met uitvoering van de maatregelen. De maatregelen zullen naar verwachting eind 2021 afgerond worden. De uitvoering heeft daarmee enkele maanden vertraging opgelopen ten opzichte van de aanvankelijke planning, als gevolg van protest bij kapwerkzaamheden en een tijdsintensief gebiedsproces.

Aandachtspunten 2019 en stand van zaken n.a.v. veldbezoek 2020

- 2019: De habitattypen in het oude reservaat hebben last van hoge recreatiedruk. Het is van belang om de recreatie hier te reguleren en daarmee de druk te verminderen.
2020: Er ligt een plan klaar om de recreatie beter te zoneren. Hoofdpunten van dit plan zijn verplaatsing van de parkeerplaats en aanleg van een wandelroute aan de buitenrand van het oude reservaat, gevolgd afsluiting van het 'gedoogpad' en intensievere handhaving.
- 2019: Het effect van de droogte van 2018 lijkt mee te vallen. Aandachtspunt is dat wanneer komende jaren opnieuw grote droogte perioden voorkomen, dit problemen kan geven voor de boomkikkerpopulatie door gebrek aan voortplantingswateren in meerdere jaren.
2020: na twee droge zomers en een droog voorjaar is dit knelpunt urgent en zijn de droogte-effecten goed zichtbaar in het terrein. De verwachting is dat de geplande maatregelen voor hydrologisch herstel (M1a) gaan helpen. Hopelijk houden de meest kritische soorten het tot die tijd vol.

- 2019: Op basis van de nieuwe vegetatiekartering die nog plaats moet vinden, zal Provincie Gelderland de habitattypenkaart actualiseren.
2020: In 2019 is een vegetatiekartering uitgevoerd. In 2020 wordt deze aangevuld met enkele extra percelen. De resultaten worden eind 2020 gepresenteerd in een rapport voor het hele N2000-gebied Stelkampsveld. Vervolgens wordt in 2021 op basis van dit rapport de habitattypenkaart aangepast.
- 2019: Belangrijk bij locatie K is de inpassing van regenwaterafvoer bij de inrichting, om stagnatie en verzuring te voorkomen. Staatsbosbeheer neemt dit als aandachtspunt mee bij de invulling van de te nemen maatregelen.
2020: Hiermee is rekening gehouden in de uitwerking van het maatregelenplan.
- 2017: Van de greppeltjes nabij het zwak gebufferde ven in het noordoosten en het blauwgrasland in het zuiden, dient na uitvoering van de hydrologische maatregelen te worden beoordeeld of ze moeten worden gedempt.
2018, 2019 en 2020: Actie blijft staan.
- 2017, 2018 en 2019: de bosrand met bijbehorende vegetatie en bovengrond die is blijven liggen bij het verwijderen van het bos in het westen (Entelsveld), moet nog worden verwijderd zodat de gradiënt niet meer wordt onderbroken (actie Staatsbosbeheer).
2020: De boswerkzaamheden rondom Entelsveld worden in najaar 2020 afgerond. Er wordt echter minder bos verwijderd dan aanvankelijk gepland, vanwege het vóórkomen van grote keverorchis.

Planning 2021

In 2021 zal het veldbezoek opnieuw ingepland worden voor juni, omdat de basenminnende habitattypen dan het best te beoordelen zijn. Er zal dan extra aandacht zijn voor de bostypen (Vochtige alluviale bossen (H91E0C) en Beuken-eikenbossen met hulst (H9120)), omdat deze in 2019 en 2020 beperkt aan bod zijn gekomen.

Dit verslag is vastgesteld door:

.....

Handtekening

(datum)

.....

Handtekening

(datum)